

Милован Марчевић

ДВЕ ДУГЕ ПЕСМЕ

„Ишчезавања, Силвија Плат” и „Ташкент” две су најдуже песме које сам до сада написао. Осим ове чињенице, разлог да цењеној *Повељи* понудим баш ове две песме је да су оне уједно међу оним мојим текстовима које још читам са самопоуздањем и, рекао бих, са извесним чуђењем. Не присвајајући заслуге за оно што је песник тада написао, а присвајајући привилегију дистанцираног читаоца у односу на текстове написане релативно давно, ове песме данас читам више са ужитком читаоца, него са ужитком њиховог творца. Сећање о томе како сам тада размишљао о свету око себе, о књижевности, о поезији, јавља ми се само кроз маглу, али и данас се сећам да сам ове песме с радошћу писао, да сам се осећао као песник у правом смислу, да сам био у оном стању које је највредније од свега за песника, вредније и од чина објављивања, и од похвале пријатеља, других песника и критичара.

Песма „Ишчезавања, Силвија Плат”, читалац ће то вероватно видети, није писана на основу песникињине биографије, него је та песма покушај да се опише песникињино стање пред смрт, онако како сам га ја тада замишљао, сећајући се и њених песама, које такође нисам имао пред собом када сам своју песму писао. Оно што читалац није до сада знао, а што бар мени није неважно, јесте простор у којем сам замишљао да се одвија „радња песме” — бивши Трг Републике у Загребу, пијаца „Долац” изнад трга, крстови који се помињу крстови су Загребачке катедрале, апотека је она која се тада налазила и можда се и данас налази на тргу.

У „Ташкенту” ће читалац чути звук поезије босанског песника Мака Диздара, а поигравање са осмерцем и спорадично римовање мој је покушај да формалним онеобичавањем створим нови песнички звук. Волео бих

када би „Ташкент” једном неко ко то добро уме и наглас прочитао. Замишљао сам док сам га писао да га чита сада покојни Милош Жутић, што је и тада било, а сада поготову јесте неоствариво. Замишљао сам да га чита без великих промена ритма и висине гласа, монотono, без говорног афектирања.

ИШЧЕЗАВАЊА, СИЛВИЈА ПЛАТ

1.

Дан је бео као сутлијаш. Уједначеним ритмом ротира се свакодневица. Тела жуде за машинама и типкама. Иза прозора једноставно „живиш иза прозора”. Мало згуснутија од магле. У пољу твога слуха гасе се фрагменти вавилонског говора. Кад јој окренеш леђа, твоја мачка преображава се у собног анђела. Само да крв струји у мојој близини, кажеш. Лудило је редак дар. Облаци лудила не допиру до много глава. Дигну те изнад земље и носе као бебу. Пружаш руке и береш лудило као јабуке. Тако време брже гори. Губе се сва растојања.

2.

Говор у пролазу, ко ће га завршити?
Сваком врху можеш нешто додати.

Изнад горњег крета још је Христов дах.
Над тлом пулсира дах заблуделих.

Низ степенице се узалудност котрља.
На врху почетак падања.

Ко ти је дао део твога дисања?
Топлина ти се на длану одмара.

На крстове би не бирајући дизала,
кад завлада несразмера.

Пустила би да нечије време изгори.
Нечији важан дан да вода потопа.

3.

Сабираш доживљаје последњег дана, то бизарно богатство употребљаваш на путу ка чистој и чврстој синтагми. Одбачено се враћа дану од којег си узимала, па се тамо нађу: Хајле Селасије и музичка кутија, Библија и копопац, свемирска сонда и поточни облутак, анђео и Трајанове уши. За тебе су то вежбе ишчезавања, поступци оспоравања мимезиса. Ако си тог дана читала Херодото-

ву историју, увече сенке на зиду играју другу верзију смрти кћерке Кеопсовог сина Микерина сина. Као тужни Микерин покушаваш да удвостручиш број својих дана осветљавајући бакљама свој део ноћи.

4.

Град је мој на зеленом брегу.
Коза ми је пријатељица,
Бог пријатељ из детињства.

Ја дођох у хлорофилни рај.
Далеко сам од сјајних квака и Ауербаха.

Овде сам да видим посечено и обрано.
У утроби плода тражим поредак света.

читам поезију дворску.
Таква се и у катакомбама слави.

Колико је пута живот ломљен.
Као дериште бог те стави преко колена.

Опет си хиљаду експлозија.
Грашак разбацан. Поново фрагментарна.

5.

Видиш ли оне људе што се низ улицу клате? Јутро је, крв иза стакла промиче. Рукама машу, на длановима охлађено миловање. На лице више бол не пријања. Шта да те уздигне. Алкалоиди? Пролазиш поред апотеке, те станице за одлагање путовања. Иза стакла бео Асклепије. Опет си из једне приче у другу прекорачила. Твој дах затамњује сјај мишића од лажног мермера. Али све кваке на вратима светле.

6.

На скверу код Разапетог
гомила мрквиног и першуновог листа.
Лево целер, десно Хималаји лубеница.

Чека те у кући мала држава.
Оставила си мало војника.

Хоће ли сви лонци побећи?
Оцвала јабука кроз прозор ући?

Или агресор убити Кербера?
Могу врата све тајне одати.

Кућа уроту спремити господару.
Ах, колико је у дому кондиционала!

Нож за пресецање срца биља.
Бомба на путу синтаксичких мисија.

7.

Ево капута на ременима и шала — то само обучена је шала. Око лампе круже јабуке и тањира. Мало даље други су свемири. Књиге што су ти време јеле у измаглици собе се беле. Из највеће фиоке глогов колац вири. Неке књиге су књиге-вампири. Таму твоју као да блажи вода — мирно језеро у чаши. Дању се страх издашније лелуја. На двоје ноћ те раздваја.

8.

У строфе поврће размешташ. Колико дуго ниси прсте на рукама бројала, јеси ли иједну даљину смањила? Успела си да кроз уско време прогураш пола живота. Зашто је соба хладна као Сибир, тиха као пећина? Готово си равна својој суштини, можеш ли овако још тридесет година? Понећеш са собом у смарагдну башту сва растојања.

9.

Срела сам много шупљих људи.
У њима ни дашка ветра.

Толико је испражњених.
Понеком сам преко руба гледала.

Тело се моје низ брег спушта.
Мали слалом сред сна.

Лимфа је моја узаврела.
Нога сопствену лобању гура.

Да ли се иза мене смрт котрља?
Да ли је насмејана?

Хтела би да разговара.
Глас се у мени одмара.

ТАШКЕНТ

1.

Једна књига архиварна
ромор тамни оседлава,
над гротлима оним тесним,
у душама оним бесним,
на спирали Дантеовој
косу сјајну оштри слутњом.

Једна књига архиварна
ромор давни оседлава,
једна прича чува ћутњу
тамо где још ромор дрема,
она прича од имена речи самих,
 оних даха,
 и уздаха
под куполом што зборују ненебесном,
 у сновима што тамнују,
 под кошницом,
 крилатицом,
 снохватицом.

2.

У тој причи над гротлима
још фонеме речи траже,
све утварне и распусне,
једноглаве, и двоглаве,
 и троглаве те аждахе,
глава тмастих и ужасних,
уста страсних.

У тој причи о Ташкенту
дрхти цели Узбекистан
и Глас гласом мук пролама,
а престоли паралелни
горе сјајем хесиодним.

Никад они не изгоре,
јер роморе оне речи небројене,
 око сваког дашка плама,
 око сваког знака пакла,
од рушења дових здања,
на дно стрепње, на дно даха.

3.

Сва тишина једном уху,
друго нека Гласу расте,

а друго је страховало
да тишина није чврста,
као вратар пред тишином стрепило је,
све што није од тихога било тише
није могло кроз та врата,
кроз та врата од ромора.

Можда музе прима салон,
можда разврат процветава,
ми' је опет симпозијум,
или опет крах шумова?

Шта ли лашти ласти трбух,
шта ли глача врат од трубе,
шта помера абажуре,
што утихну пола града,
зашто оно друго пола
покри тушта и тма фраза?

4.

Тамо расте тесто речи,
ћутљивац им господари,
и он има чудну лампу,
и та светли обрнуто,
усред дана шири таму,
и ко носи ону лампу,
тај крилатом ћутњом влада:
као мртва Лазар стоји,
као дервиш мраку клања,
као браман
у телу се туђем тиска.

Тај још може ноћ доплести
сенком дужом од три дана,
кад би било више снова да га прате,
више речи кад би било
из те ноћи да га врате.

5.

У тој причи о Ташкенту
све Узбеци и шаљивци,
и престоли и столице,
до два жезла господарска,
тенко је у причи лако
и лако од лаког лакше,
ништа није земљи пало,
ни на тајге ни на степе,
на дланове листолике.

Још ђутљивац господари,
ветар њему чува врата,
онај Кербер тихих брава,
и кључева
и баглама
из државе оне тамне.

6.

Једна круна од олова,
од олова башта слова,
а у дану беше злата,
свако празно да напуниш,
да оставиш нешто ноћи.

Мало сна је у ноћ стало,
много снова преостало,
преко мрака
преко јутра,
ако буде хтелo данас
да сачува сан за сутра.

7.

Дан је тога дугог дана
у ризници за ситнину
запаљено позориште
краљ сандала
санак лептир
сто лептира
У ларима шапугавим
кроз паузе каламбурне
сам анђео
село беше узаврело
и ланци се уланчали

био дужи од два дана:
трговина лобањама,
пар ципела конкубинских,
брат велики,
лаган зрчак,
једна рубља.
лар лексички,
звекет златни,
предалеко од мимезе,
од удеса и чудеса,
врх Кавказа.

Само да се речи врате, да се опет дозивају
као давно андрогини око вода средоземних,
из Азије, из Европе, из храмова теракотних,
из вртова вавилонских, са спирала зигуратских,
лабиринта оних грчких. Да се речи дозивају.

8.

У једној је другој причи
много људи било празних,
није било тамо речи,
чули су се само даси
и уздаси са дна гротла,
сви су сузе тамо лили,
топовске су цеви расле
да могао ниси броја
да им тражиш ни да нађеш.

И многи су други гласи
из те приче тамне звани,
завезани узицама,
у тишину сви прогнани.

А што нису ослушнути
док су овде становали,
зашто нису одсањани,
одшаптани и казани?

9.

Још у причи о Ташкенту
једна рука лице склапа,
па је трепет на маскама,
по два шума на две врсте.

А једно је само лице
она рука уделила,
речима их више дала,
па сад отац сина тражи
машућ оном чудном лампом
што сред дана шири таму.

А син има једно око,
једно више од слепила,
једно више од онога
што прашину слеп опева.

10.

Она књига архиварна:
где значења са њих слазе.
чућеш оне скаске давне
и шумове
и слапове
и звоњаву
и грохоте
поскочице
и добоше
Додирнеш ли руком књигу
у заборав

тамо где су речи пасле,

Где језике речи плазе,
Прислониш ли ухо страни

и звекете
и локоте
и наковње
и шапате
оперете
и клавире.
у прах златан,
књига спласне.

И још само видиш руке
где су расле, па угасле.

11.

А о оној чудној лампи:
у ауру ноћ се згусне
сви заћуте у аури кад се нађу
да роморе ни шумове нису чули у аури док су били,

Не видиш је када светли,
па тишину чува тама,
и сви кажу

нису речи оне знали
па сад уху

на светлости што их чују,
неке речи непознате узвикују.

12.

Од ромора она враџа:
а врата су она сама
Када су их окивали

А пре тога:
чекићима шапутали,
браве јесу миловали,
Сад чекићи
и кључеви браве траже,
у загрљај што су срасле
ал' се неће миловати

Иза врата ромор дрема,
сва тишином окована.
мајстори су били глуви
па чекиће нису чули.
мајстори су
клиновима говорили,
а кључеве погубили,
с клиновима расправљају
а багламе оне тавне
радо би се миловале,
док кључеви браве траже.

13.

О људима оним љазним:
поседали људи празни,
али сами нису знали
да им грла не роморе,
као лампе да се гасе
Стасити су они били
мислили су да су пуни

Око оних пуних чаша
сваки гест им говор беше,
да су они људи празни,
ветар врата кад отвори.
ко из боца они дуси,
док празнина кроз њих звони.

14.

Она баиџа од олова:
и листови ланцетасти
назубљени
и цренасти
округласти
и клинасти
елиптични
и ражњасти
дланолики
и љуспасти
и стабљике устајуће
и корени вретенасти
Није било тамо слутње где је биље становало.

Место биља језик расте
и цветови језичасти
двоуснати
и цевасти
линеарни
и двополни
петочлани
и гроздасти
метличасти
и звонасти
и прашници сунцолики
и главице хомогене.